

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2025. № 7.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.7.26>

УДК 631.11:330.341.1:005.336.1

М. М. Ігнатенко,

д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-8626-4624>

Л. Ю. Леваєва,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-9569-585X>

І. А. Романюк,

д. е. н., доцент, доцент кафедри туризму та економіки,

Криворізький державний педагогічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9257-2043>

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЇХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

М. Ihnatenko,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Economics,

Hryhorii Skovoroda University of Pereiaslav

L. Levieva,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of

Economics, Hryhorii Skovoroda University of Pereiaslav

I. Romaniuk,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the

Department of Tourism and Economics, Kryvyi Rih State Pedagogical University

SOCIO-ECONOMIC PRIORITIES FOR THE FORMATION OF INTELLECTUAL CAPITAL OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF THEIR INNOVATIVE DEVELOPMENT

У статті розглянуто значення інтелектуального капіталу як стратегічного ресурсу аграрних підприємств у контексті інноваційного розвитку та зростаючих викликів, пов'язаних з війною та глобальними трансформаціями. Проаналізовано структуру економічного потенціалу аграрних підприємств та обґрунтовано доцільність виокремлення інтелектуального капіталу як його ключового складника. Особливу увагу приділено людському, організаційному та споживчому капіталу, їх взаємозв'язку з ефективністю аграрного виробництва, впровадженням інновацій та конкурентоспроможністю. Охарактеризовано сучасні виклики, серед яких – втрата трудових ресурсів, зруйнована інфраструктура, ризики реалізації продукції та деградація ринкових зв'язків. Визначено внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на ефективність формування й управління інтелектуальним капіталом. Запропоновано підходи до його оцінювання та відновлення на основі системного аналізу, використання цифрових технологій, адаптивного управління й соціально-екологічної відповідальності. Підкреслено необхідність інтеграції інтелектуального капіталу в стратегії сталого розвитку агросектору для забезпечення продовольчої безпеки й економічної стабільності.

The article explores the strategic importance of intellectual capital in shaping the economic potential of agricultural enterprises, particularly in the context of innovation-driven development and the destructive impacts of the war in Ukraine. The authors argue for recognizing intellectual capital – comprising human, organizational, and consumer components – as a key structural element of economic potential, alongside traditional components such as natural, technical, and financial resources. Special emphasis is placed on the transformational role of human capital as a driver of technological innovation, including precision farming, agribiotechnologies, digitalization, artificial intelligence, and e-commerce. The study highlights how modern challenges – loss of human resources due to migration, destruction of infrastructure, marketing difficulties, and

geopolitical risks – have dramatically affected the efficiency and sustainability of agribusinesses. The article presents a systemic approach to the evaluation and management of intellectual capital, advocating for the use of digital tools, big data analytics, cloud technologies, and adaptive models under conditions of high uncertainty. The authors identify both internal and external environmental factors that influence intellectual capital formation and propose methodological tools for assessing damages, risks, and prospects for renewal. The findings support the need for integrative, innovation-oriented, socially and environmentally responsible governance models. Strengthening the intellectual component of agricultural enterprises is positioned as a fundamental priority for ensuring food security, economic resilience, and long-term sustainable development in Ukraine and globally. Additionally, the research emphasizes the need for developing adaptive management algorithms that take into account the changing structure and dynamics of intellectual capital in crisis conditions. The authors underline the importance of socially inclusive and ecologically conscious decision-making, especially in the context of rebuilding rural communities and agricultural infrastructure. By incorporating principles of innovation, accountability, sustainability, and digital transformation, the governance of intellectual capital can significantly enhance the strategic competitiveness of Ukraine's agricultural sector in global markets.

Ключові слова: *інтелектуальний капітал, економічний потенціал, аграрні підприємства, людський капітал, організаційний капітал, споживчий капітал, інновації, управління, сталий розвиток, продовольча безпека.*

Key words: *intellectual capital, economic potential, agricultural enterprises, human capital, organisational capital, consumer capital, innovation, management, sustainable development, food security.*

Постановка проблеми. Основою функціонування аграрних підприємств як господарських одиниць є економічний потенціал. У його

структурі виділяються природний, матеріально-технічний, соціальний, у т.ч. інтелектуальний капітал. При цьому традиційно більше увага у наукових дослідженнях звертається на виробничі складники та особливості їх розвитку, їх проблеми й шляхи вирішення. Між тим інтелектуальний капітал, а саме людський, організаційний та споживчий, відіграють все більшу роль у забезпеченні виробництва аграрної продукції. Це зумовлено все більшою значимістю інноваційного шляху функціонування та розвитку аграрних підприємств. Тому актуальним та своєчасним є вивчення особливостей формування та місця інтелектуального капіталу у структурі економічного потенціалу аграрних підприємств, чинників, проблем та ресурсів його зростання та управління ним перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічний потенціал вже тривалий час досліджується вітчизняними та зарубіжними науковцями. Особливе значення надається при цьому його виробничо-ресурсним складникам – земельним, водним та іншим природним умовам і ресурсам; матеріально-технічним засобам та енергетичним ресурсам; фінансовим коштам та інвестиціям. У працях Т.Г. Маренич, О.В. Смігунової розглянуті теоретико-методологічні засади досліджень економічного потенціалу та оцінювання окремих його складників. Праці Макаренка П.М., Маліка М.Й., Мармуль Л.О. присвячені обґрунтуванню організаційно-економічного, мотиваційного та інших механізмів використання й відтворення. Управління та регулювання розвитку економічного потенціалу розглянуто у дослідженнях Єрмакова О.Ю., Шпичака О.М.

Інтелектуальний капітал як предмет наукових досліджень економістів – аграрників вивчається порівняно недавно. Більш традиційним для вітчизняної наукової школи є вивчення трудових ресурсів, трудоресурсного потенціалу аграрних підприємств, людського капіталу та інтелектуального капіталу або потенціалу як його властивостей. Зокрема, названій проблематиці присвячені наукові праці Л. Мармуль, Т. Олійник, І.Романюк, інших відомих науковців. Окремі праці стосуються дослідження

організаційного капіталу аграрних підприємств, але найбільше – управління ними як його структурної ланки. Про це свідчать наукові публікації В. Грановської, О. Гудзинського, Ю. Кирилова. Відносно менш дослідженим залишається споживчий капітал. Окремі його складники вивчаються маркетингологами, фахівцями у сфері реклами та піар-менеджменту О. Красноручним, Я. Ларіною, О. Шпикуляком. Однак дослідження інтелектуального капіталу як комплексного багатофункціонального утворення та частини економічного потенціалу аграрних підприємств представлені недостатньо.

Це не дозволяє повною мірою виявити його переваги та недоліки у процесі впливу на ресурсозбереження, ефективність та конкурентоспроможність аграрних підприємств; виявити взаємозв'язки з іншими структурними ланками економічного потенціалу; обґрунтувати моделі організації та управління. Вказане вимагає поглиблення наукових розробок у цьому напрямі та актуалізує обрану тему дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є виявлення місця та значимості інтелектуального капіталу в структурі економічного потенціалу аграрних підприємств, пояснення феномену стрімкого зростання його вартості, проблем і ризиків формування та використання через війну, інших чинників невизначеності і на цій основі – обґрунтування системного управління його розвитком й удосконаленням.

Виклад основного матеріалу дослідження. У найбільш загальному розумінні економічний потенціал аграрних підприємств визначається як сукупність їх ресурсів, можливостей та спроможностей забезпечувати виробництво і відтворення, стійку прибутковість, соціально-економічне зростання, розвиток агросфери й сільських територій, з врахуванням внутрішніх та зовнішніх обмежень [1, с. 95]. У структурі економічного потенціалу зазвичай виділяються наступні складники: виробничий потенціал (земельний, матеріально-технічний, біологічний); фінансовий потенціал

(власні й залучені кошти); трудоворесурсний потенціал і людський капітал; організаційний капітал.

Деякі автори обґрунтовують в якості складника науково-технічний прогрес [2-5]. На нашу думку, він є швидше умовою розвитку економічного потенціалу, а не його складником. Отже, існує багато визначень економічного потенціалу аграрних підприємств, які загалом правильно відображають його зміст, однак не приведені до системної однорідності. На нашу думку, якщо в якості складників економічного потенціалу оперувати категоріями капіталів, то логічно його структурі виділяти інтелектуальний капітал, що в свою чергу, також охоплює власні структурні елементи – людський капітал, організаційний капітал, споживчий капітал.

Такий підхід забезпечує системність досліджень та управлінських рішень, дозволяє вирішувати проблемні питання на основі наявності більш всеохоплюючої інформації, а господарські явища і процеси розуміти у їх взаємозумовленості. Крім того, використання категорії інтелектуальний капітал поряд із земельним, матеріально-технічним, фінансовим дозволяє чітко вирахувати його вартість та частку в структурі економічного потенціалу. В останні роки вона характеризується небувалим піднесенням, а інтелектуальний капітал вже не сприймається як щось другорядне, дешеве, не обов'язкове та не цікаве для економічного потенціалу, ефективності, конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Навпаки, саме з інтелектуальним капіталом пов'язується економічне зростання та конкурентоспроможність аграрного виробництва. Адже людський капітал як частина інтелектуального є носієм радикальних інноваційних розробок і впровадженням інноваційних процесів, які докорінно змінили агробізнес і власне аграрне виробництво [6, с. 268]. Йдеться про впровадження точного землеробства й новітніх агробіотехнологій, геоінформаційних систем, безпілотних літальних апаратів і GPS-навігації; автоматизацію й цифровізацію виробничих і бізнес-процесів; зміну парадигми організаційно-управлінських відносин і функцій через

програмне забезпечення та використання штучного інтелекту; розвиток електронної та мобільної комерції, реклами в інтернеті та інших складників споживчого капіталу.

Вказані складники значно відрізняються між собою за носіями, сферами й формами розміщення та прояву, але їх об'єднує спільна інтелектуальна та інноваційні складові, мета та завдання, направлені на забезпечення ефективності й конкурентоспроможності аграрних підприємств. При цьому слід звернути увагу не тільки на посилення значимості людського капіталу як носія інтелекту, навичок та умінь для аграрного виробництва і відтворення, але й на два інші складники – організаційний та споживчий капітали. Якщо організаційний капітал розглядається та оцінюється як важлива частина економічного потенціалу аграрних підприємств, нехай навіть і не в якості структурної одиниці інтелектуального капіталу, то споживчий капітал як його складник у багатьох наукових працях навіть не згадується [7-10].

Така ситуація призводить не тільки до ігнорування системних відносин у структурі інтелектуального капіталу та економічного потенціалу аграрних підприємств, але й до прийняття неефективних управлінських рішень щодо розвитку. Між тим загострення проблем збуту й реалізації готової продукції, відсутність належних комунікацій з партнерами, клієнтами та посередниками, сучасних рекламних кампаній в онлайн мережах призвело до значних втрат продукції або їх ризиків у роки війни. Ворожі обстріли вітчизняних морських портів і шляхів, блокування автошляхів на кордонах громадянами дружніх країн спричинили катастрофічну ситуацію у частині реалізації та збуту стало реальною загрозою національній та продовольчій безпеці не тільки України, але й у світовому вимірі. Особливо важко ця ситуація позначилася на країнах глобального півдня, для яких імпорт продовольчої продукції з нашої країни є запорукою відсутності голоду для мільйонів людей.

Необхідно враховувати, що на ефективність інтелектуального капіталу в структур економічного потенціалу аграрних підприємств прямий або опосередкований вплив мають чинники внутрішнього і зовнішнього середовища господарювання. Вони взаємодіють між собою, динамічно розвиваються, посилюють або зменшують і навіть нівелюють один одного. Серед внутрішніх чинників слід назвати в якості основоположних загальний рівень організації та управління аграрних підприємств [11, с. 97]. Серед зовнішніх чинників виділяються масштабами впливу загальна соціально-економічна, демографічна та аграрна політика; політика розвитку сільських територій і місцевих громад; формальні і неформальні інститути регулювання й управління; конкуренція на національному й глобальних аграрних ринках.

Також вже понад 3 роки руйнівний вплив на економічний потенціал, інтелектуальний потенціал вітчизняних аграрних підприємств здійснює неспровокована російська агресія. Йдеться про окупацію значної частини території та втрату найбільш продуктивних сільськогосподарських земель країни; замінування та забруднення території і води; втрату зрошуваного землеробства через підлив Каховської гідроелектростанції. Безпрецедентною стала кількість біженців з України, руйнування і знелюднення сіл, втрати трудових ресурсів і людського потенціалу через війну, організаційного й споживчого капіталів. Тому основою управління інтелектуальним капіталом в структурі економічного потенціалу аграрних підприємств має бути оцінювання та діагностика їх обсягів і величини; завданих руйнувань і збитків; ризиків і загроз використання, джерел і можливостей відновлення на перспективу.

Ми повністю поділяємо точку зору Т. Маренич і співавторів про необхідність систематизації методичних підходів, методів та показників і критеріїв оцінювання; про необхідність використання у розрахунках коригуючих коефіцієнтів через війну [12, с. 125]. Результати оцінювання є підставою для прийняття управлінських рішень щодо збереження та

відтворення інтелектуального капіталу й економічного потенціалу аграрних підприємств принаймні на певний період або коротку перспективу знову ж таки через війну.

Необхідно зазначити, що управління інтелектуальним капіталом повинно спиратися на ресурсний, проблемно-орієнтований, результативний та структурний. Також це можуть бути знову ж таки ресурсний або витратний, майновий; порівняльний або ринковий; результативний або дохідний. При цьому важливе значення має використання програмування, великих баз даних, хмарних технологій для здійснення обчислень [13, с. 147]. Також важливим є врахування чинників невизначеності в управлінні інтелектуальним капіталом та економічним потенціалом аграрних підприємств, створення адаптивних моделей та розробок в управлінні.

В управлінні інноваційним капіталом та економічним потенціалом аграрних підприємств важливе значення має розробка алгоритмів визначення впливу чинників внутрішнього і зовнішнього середовища їх функціонування, а не лише оцінки й вивчення власне структури й динаміки інтелектуального капіталу й економічного потенціалу. Крім уже названих негативних чинників, ризиків та загроз, великий вплив на інтелектуальний капітал та економічний потенціал здійснюють всебічна цифровізація всіх видів аграрної діяльності, розвиток інформаційних технологій, цифрових валют і віртуальних розрахунків.

Також це ірраціональні прояви поведінкової економіки й поведінкових фінансів; зміна продовольчих пріоритетів споживачів; мода на здоровий спосіб життя і здорове харчування [14-16]. Управління інтелектуальним капіталом й економічним потенціалом аграрних підприємств, отже, має носити системний характер, бути інноваційним, соціально та екологічно орієнтованим. Тільки в такому випадку можна забезпечити фінансово-економічну стійкість, доходність, конкурентоспроможність аграрних підприємств, сталий розвиток галузі, продовольчу й національну безпеку населення.

Вагоме значення у підвищенні результативності управління має дотримання його принципів. Серед них виділяються принципи інноваційності, системності й структурованості, логічної послідовності, фаховості й демократичного централізму, економічності, своєчасності прийняття управлінських рішень. Управління має спиратися також на результати моніторингу стану й динаміки розвитку інтелектуального капіталу й економічного потенціалу та їх контролю. Воно має бути орієнтовано на соціалізацію виробничо-економічних процесів та аграрної діяльності загалом, тобто на соціальну справедливість, інклюзію та соціальну відповідальність. Також його пріоритетами мають бути забезпечення всебічної екологізації аграрних підприємств та сталого розвитку аграрної сфери загалом.

Висновки. У результаті проведених досліджень було зроблено висновок про збільшення частки та посилення ролі інтелектуального капіталу у структурі економічного потенціалу аграрних підприємств. Це пояснюється всебічною цифровізацією аграрної діяльності та впровадженням інформаційних технологій, автоматизації, штучного інтелекту, геоінформаційних систем, передових агробіотехнологій у виробничі процеси. Вони кардинально змінили не тільки економічний потенціал, а й власне аграрну діяльність. Тому управління інтелектуальним капіталом та економічним потенціалом має відповідати особливим вимогам навіть при використанні різних методичних підходів.

Йдеться про ресурсний або витратний, порівняльний або ринковий, результативний або дохідний. Враховуючи катастрофічний вплив війни, величезні втрати і руйнування інтелектуального капіталу й економічного потенціалу аграрних підприємств, основою управління повинно бути оцінювання й діагностика збитків і втрат, поточного стану, джерел і ресурсів відновлення. Вагому роль у результативності управління відіграє дотримання його науково обґрунтованих принципів; орієнтованість на соціальну справедливість і соціальну відповідальність; екологізацію і сталий розвиток.

Література

1. Коритько Т.Ю., Бриль І.В. Інтелектуальний капітал підприємства та його оцінка в умовах цифровізації. *Економіка промисловості*. 2021. № 1 (93). С. 92-10.
2. Макаренко П.М., Мельник Л.Л. Економічний потенціал різних форм аграрних господарств. *Економіка АПК*. № 7. 2011. С. 89-97.
3. Аранчій В.І., Ігнатенко М.М. Сутність ризиків підприємницької діяльності та їх оцінка з метою нівелювання й уникнення в управлінні ефективністю й конкурентоспроможністю розвитку. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. № 39. С. 52-58.
4. Красноручський О.О., Маренич Т.Г., Кальченко М.М., Шерстюк О.В., Чуб О.А. Формування системи управління економічним потенціалом аграрного підприємства. *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2025. № 2(205). С. 30-51.
5. Єрмаков О. Ю., Тюріна А. А., Калашникова Г. О. Економічна оцінка інвестиційного потенціалу аграрного сектору України. *Економіка і аграрний бізнес*. 2022. URL: <https://economicscience.com.ua/web/uploads/pdf/Economics%20and%20Business%20Management,%202022,%20Vol.%2013,%20No.%202-3-16.pdf>. (дата звернення: 08.07.2025)
6. Собко О.М. Інтелектуальний капітал і креація вартості підприємства : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 444 с.
7. Бусарєва Т.Г. Роль та місце інтелектуальної компоненти у формуванні бізнес-моделей ТНК. Підприємництво та інновації. 2021. №18. С. 7-11.
8. Ігнатенко М.М., Мармуль Л.О., Романюк І.А. Розвиток конкурентних стратегій підприємств в умовах глобалізації ринків. *Економічний вісник університету*. 2023. Вип. 57. С. 45-51.

9. Кирилов Ю.Є., Грановська В.Г., Кононенко Л.В. Агроконсалтинг як інструмент забезпечення реалізації сталого сільського розвитку. *Економічний простір*. 2024. № 193. С. 102-108.
10. Дергалюк Б. В. Роль інтелектуального капіталу для здійснення структурної модернізації регіональної економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 5-6. С. 17-20.
11. Літвінов О.С. Теоретичні засади відтворення інтелектуального капіталу підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2018. № 3(67). С. 91-103.
12. Маренич Т.Г., Смігунова О.В. Оцінювання економічного потенціалу аграрних підприємств в умовах воєнного стану. *Регіональна економіка*. 2025. № 1(115). С. 119-131.
13. Ілляшенко С.М., Голишева Є.О., Колодка А.В. Управління інтелектуальним капіталом підприємства : монографія. Суми : Триторія, 2021. 360 с.
14. Мармуль Л.О., Леваєва Л.Ю., Посполіт В.В. Формування конкурентоспроможності аграрних підприємств на засадах фінансово-економічної стійкості та безпеки. *Економічний вісник університету*. 2021. Вип. 48. С. 33-39.
15. Кушал І., Харьковська Ю. Система управління інтелектуальним капіталом підприємства. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2020. № 2(258). С. 40-45.
16. Шпикуляк О.Г., Ігнатенко М.М., Швець А.А. Концептуальні оцінки реалізації засад інклюзивного розвитку сільських територій за участі агрохолдингових інтегрованих формувань. *Економіка АПК*. 2021. № 3. С. 97.

References

1. Koryt'ko, T.Yu. and Bryl', I.V. (2021), "Intellectual capital of an enterprise and its assessment in the context of digitalisation", *Ekonomika promyslovosti*, vol. 1 (93), pp. 92-110.

2. Makarenko, P.M. and Mel'nyk, L.L. (2011), "Economic potential of various forms of agricultural enterprises", *Ekonomika APK*, vol. 7, pp. 89-97.
3. Aranchij, V.I. and Ihnatenko, M.M. (2018), "The essence of entrepreneurial risks and their assessment with the aim of levelling and avoiding them in the management of efficiency and competitiveness of development", *Ekonomichnyj visnyk universytetu*, vol. 39, pp. 52-58.
4. Krasnoruts'kyj, O.O. Marenych, T.H. Kal'chenko, M.M. Sherstiuk, O.V. and Chub, O.A. (2025), "Formation of a system for managing the economic potential of an agricultural enterprise", *Enerhozberezhennia. Enerhetyka. Enerhoaudyt*, vol. 2(205), pp. 30-51.
5. Yermakov, O.Yu. Tiurina, A.A. and Kalashnykova, H.O. (2022), "Economic assessment of the investment potential of the agricultural sector of Ukraine", *Ekonomika i ahrarnyj biznes*, available at: <https://economicscience.com.ua/web/uploads/pdf/Economics%20and%20Business%20Management,%202022,%20Vol.%2013,%20No.%202-3-16.pdf>. (Accessed 8 June 2025)
6. Sobko, O.M. (2020), *Intelektual'nyj kapital i kreatsiia vartosti pidpryiemstva* [Intellectual capital and value creation of an enterprise]. TNEU, Ternopil', Ukraine.
7. Busarieva, T.H. (2021), "The role and place of the intellectual component in the formation of TNC business models", *Pidpryiemnytstvo ta innovatsii*, vol. 18, pp. 7-11.
8. Ihnatenko, M.M. Marmul', L.O. and Romaniuk, I.A. (2023), "Development of competitive strategies for enterprises in the context of market globalisation", *Ekonomichnyj visnyk universytetu*, vol. 57, pp. 45-51.
9. Kyrylov, Yu.Ye. Hranovs'ka, V.H. and Kononenko, L.V. (2024), "Agroconsulting as a tool for ensuring sustainable rural development", *Ekonomichnyj prostir*, vol. 193, pp. 102-108.

10. Derhaliuk, B.V. (2020), "The role of intellectual capital in the structural modernisation of the regional economy", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 5-6, pp. 17-20.
11. Litvinov, O.S. (2018), "Theoretical foundations of the reproduction of intellectual capital of an enterprise", *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'*, vol. 3(67), pp. 91-103.
12. Marenych, T.H. and Smihunova, O.V. (2025), "Assessment of the economic potential of agricultural enterprises in conditions of martial law", *Rehional'na ekonomika*, vol. 1(115), pp. 119-131.
13. Illiashenko, S.M. Holysheva, Ye.O. and Kolodka, A.V. (2021), *Upravlinnia intelektual'nym kapitalom pidpriemstva* [Management of intellectual capital of an enterprise]. Trytoriia, Sumy, Ukraine.
14. Marmul', L.O. Levaieva, L.Yu. and Pospolit, V.V. (2021), "Formation of competitiveness of agricultural enterprises based on financial and economic stability and security", *Ekonomichnyj visnyk universytetu*, vol. 48, pp. 33-39.
15. Kushal, I. and Khar'kovs'ka, Yu. (2020), "Enterprise intellectual capital management system", *Visnyk Skhidnoukrains'koho natsional'noho universytetu imeni Volodymyra Dalia*, vol. 2(258), pp. 40-45.
16. Shpykuliak, O.H. Ihnatenko, M.M., and Shvets', A.A. (2021), "Conceptual assessments of the implementation of the principles of inclusive development of rural areas with the participation of integrated agricultural holding formations", *Ekonomika APK*, vol. 3, pp. 97.

Стаття надійшла до редакції 12.07.2025 р.